

VESELI DAN ALI MATIČEK SE ŽENI

NASTOPAJOČE OSEBE (PERŠONE):

- BARON NALETEL
- ROZALA, njegova gospa
- MATIČEK, vrtnar graščinski
- NEŽKA, hišna
- TONČEK, študent na vakancah
- ZMEŠNJAVA, advokat na deželi
- ŽUŽEK, kancelir graščinski
- BUDALO, njegov šribar
- JERCA, županova hči
- JAKA, lakaj
- GAŠPER, delavec
- MARKA, ritni hlapec
- Godci
- Kmetiški fantje in deklič

Igrá se na gradu na Gorenjskem blizu vasi.

LITERATURA:

Anton Tomaž Linhart: **Veseli dan ali Matiček se ženi**

besedilo priredil in spremno besedo napisal: Alfonz Gspan

Mladinska knjiga v Ljubljani 1965

knjižica **Kondor**

OBNOVA

PRVI AKT

prvi nastop

Matiček in Nežka se pogovarjata kako jima bo ustrezala postelja, ki jima jo je baron obljubil. Med pogovorom delata vsak svoje in Matiček tudi pravi, da ga je baron povišal v prvega hišnega služabnika. Nežka pove Matičku kako se je baron naveličal vseh punc v gradu in sedaj hoče njo. Matičku to seveda ni všeč in pravi "Baron hoče mene goljufati, jaz bom pa njega."

drugi nastop

Matiček hvali kako je Nežka lepa, dobra in pridna. Šele zdaj je ugotovil, da ga hoče baron povzdigniti, da bi do Nežke prišel. Pravi da jih mora skup spraviti, da si bodo drug drugemu roge pobili.

tretji nastop

Matiček sreča Zmešnjavo, ki pravi, da se o neki svatbi govori. Zmešnjava še pravi, da to tako ne bo šlo, ker si je Matiček enkrat pri neki Mariji Smrekarici sposodil denar in se zaobljubil, da ji ga bo vrnil in jo vzela. Matiček se trenutno izmaže, rekoč, da mora premisliti in da je pijan. Zmešnjava - se bova še srečala.

četrti nastop

Nežka je nekaj slišala in se sprašuje, če je Zmešnjava spet kako zdrabo napravil. Se ne vznamirja preveč, saj se zanese na svojega Matička.

peti nastop

Tonček pove Nežki slabo novico, da bo moral od tod v Ljubljano. Nežka se čudi, zakaj. Tonček ji razloži, da danes pridejo godci v mesto in je dal besedo Jerci da bo plesal z njo. Ko sta vadila, ju je dobil baron in ga je nagnal. Nežka ugotovi, da se za Jerco meče, Gospo ljubi in za Nežko šušmari... Tonček zagleda barona in se skrije za stol.

šesti nastop

Baron vstopi v sobo in razlaga Nežki kako jo ljubi in da je zato povzdignil Matička. Nežka pravi, zakaj ne ljubi svoje gospe, ki mu je tako naklonjena, on pa pravi, da so to bile stare šege, ko si moral ljubiti samo eno. On se je gospe že naveličal. Baron se skrije, ker vstopi Žužek. (Tonček je še vedno skrit.)

sedmi nastop

Žužek vprašuje po baronu, ker ga Matiček išče. Žužek še pravi da se mu ne zdi prav, da Tonček za Nežko lazi. Pravi da ga je videl sem vstopiti in da je neke pesmi spesnil zanjo. Pravi tudi, da vsi govorijo da tudi za gospo nekaj lazi. Baron vstane in pravi, da mora Tonček iti z gradu. Okoli njegove gospe pa že ne bo lazil. Potem pokaže, kako ga je včeraj našel in prestavi gvant za katerim spet zagleda Tončka. Sedaj mu baron očita, da je zalezoval Nežko, pa še vse je poslušal sedaj.

osmi nastop

Matiček, Nežka in gospa prosijo, če bi si smeli upati z godci v graščino priti, ker bi tudi Jerca rada plesala. Matiček še prosi, če bi lahko danes na plesu godci Nežki to krono devištva izročili, ki jo je Matiček sam spletel. Baron privoli. Nato še gospa prosi za Tončka, vendar je baron neusmiljen. Pravi niti eno uro več ne sme biti tu. Baron pravi ostalim, da se torej pop. vidijo, saj bo ples.

deveti nastop

Matiček pove Jerci, da ga je Zmešnjava obsodil zaradi tiste Smrekarice. Nežka pravi, da se naj se sekira, da se zanese na njega. Matiček še pove Tončku plan, kako naj odide z gradu in se potem skrivoma vrne.

DRUGI AKT

prvi nastop

Nežka razlaga gospe kako jo je hotel baron zapeljati in kako je rekel da ne bo Matička dobila, če se njemu ne vda. Gospa pa pravi, naj se nič ne sekira, da bo dobila Matička... Na vrata potrka Matiček.

drugi nastop

Matiček se nič ne sekira, ko mu gospa in Nežka povesta, da je Nežko hotel baron zapeljati. Matiček pravi da baron njega goljufa, on pa je že napravil še eno goljufijo, saj klin se s klinom zbija. Budalu je dal pisemce, kjer piše, da danes v mesto k gospe pride. Zdaj ne bo vedel ali bi eno branil ali za drugo lazil. Nežki pravi naj sporoči baronu, da ga bo zvečer v gozdu čakala. V resnici pa ne bo ona, pač pa bo preoblečen Tonček (ki ga naj ne bi bilo več tu, ampak je skrivoma prišel nazaj).

tretji nastop

Gospa se ogleduje pred špeglom in pravi kako je skuštrana, Nežka pa da to nič ne dé, da bo mladeniča lažje kregala.

četrti nastop

Pride Tonček, da ga bosta preoblekli. Nežka mu da pesem in pravi, da jo mora zapet. Ko odpojejo, Nežka zariglja vrata in začno Tončka preoblečiti.

peti nastop

Gospa pove, da dokler ne pridejo godci baron ne sme vedeti, da je Tonček v gradu, potem mu bodo povedali, da je še tu in da čaka na pismo. Nato Tonček žalostno pove, da mu je Žužek že dal pismo. Gospa vidi, da ni dobro zapečateno in ga da nazaj.

šesti nastop

Dalje oblačijo Tončka.

sedmi nastop

Ko Tončka oblačijo nadalje, nekdo potrka.

osmi nastop

Vzunaj je baron in sprašuje, zakaj je zaklenjena. Gospa se izmotava, da je tako ali tako sama. Baron pa - s kom se tedaj pogovarjaš...Tonček se medtem skriva v štibeljcu.

deveti nastop

Gospa zaklene Tončka in odklene baronu. Gospa se izmotava, da je Nežka ravnokar odšla. Baron pa pravi, da je prišel sem, ker ga moti eno pisemce, katerega vsebino ne verjame. Gospa - jaz nič ne vem o tem. (Pismo ki ga je Matiček zakuhal - da nekdo h Gospe pride.) Tonček po nesreči nekaj zaropota in baron ugotovi, da je nekdo notri. Gospa se zopet izmotava, da je Nežka. Baron - kako Nežka, če si prej rekla, da je šla pri teh vratih ven?! Baron jo hoče videti.

deseti nastop

Se prepirata, zakaj če je že videti ne more, vsaj ne odgovori. Baron se odloči, da bo vlomil. Skupaj z Gospo gresta po orodje.

enajsti nastop

Ko Gospe in barona ni tu, priteče Nežka in spravi Tončka ven. Ta skoči skozi okno.

dvanajsti nastop

Nežka se namesto Tončka zapre v štibeljcu.

trinajsti nastop

Preden baron razbije vrata, pove Gospa da je notri on, in sicer študent. Baron benti, da ga bo ubil. Gospa mu da ključ in ko baron odklene opazi, da je notri Nežka. Gospa in baron sta začudena.

štirinajsti nastop

Nežka se smeji, baron je začuden. Gre preverit ali morda ni bila sama notri.

petnajsti nastop

Nežka pove Gospe, naj se nič ne boje, da je Tonček skozi okno popihal.

šestnajsti nastop

Baron je razočaran. Gospa postaja vse bolj pogumna in pravi, da se mora odseliti, ker ji baron nič več ne zaupa. Baron prosi odpuščanja. Pravi da ga je tisto pismo čisto zmešalo. V daljavi se slišijo godci.

sedemnajsti nastop

Baron vpraša če so vsi zbrani, tudi tisti, ki bi boral v vas priti. Matiček - kakor da nič ne ve o tem. Nežka pove da naj se nič ne zgovarja, da sta z Gospo vse priznali. Da je Matiček pismo zato naredil, da bi baron mislil, da je tam kjer je bila Nežka zaprta, fant. Matiček takoj skapira in obrne, da je on napisal pismo.

osemnajsti nastop

Pride Gašper ter pove, da čez okno fante dol mečejo. Da so vse rože pomendrane. Matiček ga hoče nagovoriti, da je pijan, vendar mu ne uspeva. (Prej je baron že verjel, da ni bilo fanta gor v sobi, zdaj pa spet dvomi.) Matiček vidi da tako ne bo šlo in on prizna da je skočil. Gašper izroči baronu tudi pismo, ki ga je tam našel. Baron ga vzame in vprašuje Matička kaj je to zaeno pismo in kako ga ima on, če ga je dal Tončku. Matiček se nekako izmaže.

devetnajsti nastop

v gradu je polno ljudi in Matiček pravi, da so prišli, da se za jutrišnjo svatbo zmenijo. Žužek da baronu pismo, v katerem je Smrekaričina tožba. Baron pravi Matičku naj spravi te ljudi in godce ven iz posestva. Da jih ne trpi več.

dvajseti nastop

Gospa vprašuje Nežko kaj bo z njenim ženinom. Ta se zanese na njega. Gospo nič več ne veseli Tončka pošiljati v gozd po tem kar se je zgodilo. Pravi, da je najbolje, da takoj odide v Lj. Gospa se domisli da bo ona sama šla v gozd namesto Nežke in da ne sme nihče vedeti, tudi Matiček ne. Nežka - špas bo ta veliki in nazadnje jaz Matička dobim.

TRETJI AKT

prvi nastop

Baron pošlje Jako v Lj. pogledat, če je Tonček tam. Ko ga najde naj mu izroči to pismo. Če ga ni, naj mi pride takoj povedat.

drugi nastop

Baron pošlje budalo po Matička.

tretji nastop

Baron ugotavlja, da ga imajo za norca. Vsa ta pisma in skakanje čez okno... Sedaj mora tako besedo napeljati da ugotovi, če Matiček ve da njegovo nevesto ljubi.

četrti nastop

Matiček je nekaj slišal, kaj baron namerava. Baron ga vprašuje, zakaj je čez okno skočil... in se začne jeziti. Se v jezik vgrizne, saj mora biti miren, da bo kaj izvedel. Oba se ruvata z besedami. Matiček vse ve in je bolj prebrisan od barona.

peti nastop

Baron pošlje Matička po ostale, da se pravda prične. Matičku ni prav, da mora Nežka zraven priti. Nežka mu šepne, naj se nič ne sekira (ima nekaj za bregom).

šesti nastop

Nežka pravi da ji je baron doto obljubil. Baron pove da jo bo dobila, če ga zastopi. Nežka pove da ga seveda zastopi. Da bo danes prišla v gozd. Baron ji pove da le naj pride, drugače ne bo ženina - Matička. Baron je ves vesel, da jo je dobil, Nežko (Nežka ve kaj dela).

sedmi nastop

Matiček steče za Nežko. Nežka pravi da je pravda dobljena. Baron to sliši in spet ne ve ali je krop ali voda.

osmi nastop

Budalo in Zmešnjava pripravljata mize za sodbo, ki bo danes (Smrekarica - Matiček).

deveti nastop

Žužek vprašuje Zmešnjava po svoji ta stari (Smrekarici). Zmešnjava pravi, da je v izvrstnem stanju.

deseti nastop

Sodba se prične. Budalo bere pisma. Pridejo do sodbe proti Matičku in ga privedejo noter.

enajsti nastop

Matičku preberejo obsodbo s katero se Matiček ne strinja, saj pravi da ni napisal "jaz obljubim, da jo bom vzela", pač pa "jaz obljubim, da jih bom vzela", to se reče denarje, ne njo. Nato se prepirajo ali piše *jo* ali *jih*. Na koncu ugotovijo, da ne morejo nič, ker ne poznajo Matičkovih staršev. Nato ugotovijo, da je Žužek njegov oče, Smrekarica, s katero bi se moral Matiček ženiti, pa njegova mati. Skupaj ugotovijo, da je ne bo vzela, če je njegova mati.

dvanajsti nastop

Nežka priteče z mošnjo denarja, ki ga je dobila za doto in namerava plačati Smrekarico, da se Matiček nebi oženil z njo.

trinajsti nastop

Povedo Nežki, da je že vse rešeno in da je našel očeta in mamo. Vsi so zelo veseli.

ČETRТИ AKT

prvi nastop

Matiček je ves vesel, ker je našel svoje starše in "dobil" oz. našel svojo Nežko. Potem se vprašata, al bosta še vedno izvedla špas, da bo Nežka šla v gozd k baronu. Odločita se da. Nežka ne bo dol v gozd hodila.

drugi nastop

Gospa jima izpove, da je vedela, da bosta spet skup (Nežka in Matiček).

tretji nastop

Nežka pove Gospe, da se je odločila, da ne bo šla v gozd. Namesto nje bo šla Gospa, ki bo s seboj nesla pismo, (zapečateno z iglo, ki jo mora baron nazaj prinesiti), ki ga je napisala Nežka.

četrti nastop

Deklice, med katerimi je tudi našemljen Tonček, prinašajo rožice za svadbo.

peti nastop

Jaka se vrne in pove, da Tončka ni v Lj. Kasneje ga odkrije med deklicami. Gospa prizna, da ima prste vmes. Jerca prosi, da bi Tonček danes z njo plesal.

šesti nastop

Baron Matička potipa s sumom o tistem skoku z okna. Matiček pritrdilno odgovarja, da je res skočil. Medtem je Tonček priznal, da je on skočil. Sedaj pravita, da sta oba skočila - zakaj pa ne? Baron vidi, da ga imata za norca.

sedmi nastop

Tonček se gre preobleč, da bo plesal z Jerco.

osmi nastop

Baronu ni prav, da bo plesal z Jerco.

deveti nastop

Godci igrajo, marš naredijo...

deseti nastop

Čast in hvala

vselej dala

njim se, vaša gnada, bo.

Ve, dekličiči,

vi, fantičiči,

le zapojte za manó!

(Pesem sem prepisal, ker se spomnim, da smo jo igrali pri projektu Á barok v 8. razredu.)

Ko pojejo pesem, Jerca preda pismo baronu in ta se zbode na iglo. Matiček vse to vidi. Baron izroči iglico Jerci in pravi da jo mara dati Nežki in ji reči, da ji pod veliko lipo pove ostalo.

enajsti nastop

Žužek zaupa Matičku, da ni siguren v njegovo zvezo z Nežko, ker jo baron neprestano oblega. Matiček pravi naj se ne sekira za to, da ji zaupa.

dvanajsti nastop

Jerca sreča Žužka in Matička in mu pove, da mora iglico Nežki dati in povedati da pod lipo...

trinajsti nastop

Matiček ne more verjeti, kar je slišal, saj misli, da ga njegova Nežka vara. Matiček pravi, da se bo maščeval.

štirinajsti nastop

Žužek sam pri sebi pravi, da bi bilo škoda to ženitev raztrgati, še preden se bi zavozlala. Gre iskat Nežko, da ji vse pove.

PETI AKT

prvi nastop

Jerca odide do utice, kjer se skriva, kakor ji je naročil Matiček. Ko požvižga mora priti ven z laterno.

drugi nastop

Gašper, Matiček, Budalo in godci pripravijo zasedo za Nežko in barona. Vsi se poskrijejo vzunaj, razen Gašper v utici pri Jerci.

tretji nastop

Matiček ima samogovor. Vsi možje in žene čez plot skačejo, samo da eni to vedo, drugi pa ne.

četrti nastop

Nežka oblečena kakor Gospa in Gospa kakor Nežka se pogovarjata, da bo Matiček tudi prišel. On vse to posluša.

peti nastop

Gospa opazi Tončka, on misli da je Nežka. Prikaže se baron. Za Gospo misli, da je Nežka... Nastane popolna zmešnjava.

šesti nastop

Baron udari Matička, ker meni, da je Tonček. Nežka se smeji. Baron laska Nežki, ki je v resnici Gospa. Nato ji da še doto, 2× toliko, kot je obljubil. Baron opazi Matička, ki gre mimo. Baron steče proč.

sedmi nastop

Matiček pravi sam pri sebi da je dobro, da je Nežko tako hitro pogruntal. Ona vse sliši in pravi, da ji bo še poroko plačal. Matiček hoče zažvižgati, pa mu Nežka prepreči, vendar on misli, da je Gospa. Nato ugotovi, da je Nežka preoblečena in se hoče z njo ljuiti (Gospo). Nežka mu da klofuto. Matiček ji pove, da je vedel, da je ona, zato se je pa hotel z Gospo ljubiti, da bi videl reakcijo. Nežka mu pa še pove, da je tisto kar je prej videl, bila Gospa preoblečena v Nežko. Matičku se baron smili, da je dobil svojo ženo za ljubimko.

osmi nastop

Baron se je vrnil, ker Nežka ni prišla za njim. Zdaj pa vidi svojo Gospo (Nežko), pred njo pa moški kleči (Matiček). Matiček naglas govori, da ne more čakati, naj gresta v utico, da mu tu ne bo treba skozi okno skakati, kakor danes zjutraj. Baronu se posveti, da je bil on takrat pri Gospe.

deveti nastop

Baron prime Matička in ta naredi, kakor bi se bil zelo ustrašil.

deseti nastop

Baron pravi Budalu, naj prime Matička. Ta pa prime barona. Baron odvrne - osel.

enajsti nastop

Baron pred vsemi zdaj vpraša Matička, če misli povedati kaj je zdaj zaeno žensko peljal v utico. Matiček - to je bila pač ena ženska. Baron komaj nazaj jezo drži. Gre po grešnico.

dvanajsti nastop

Zmešnjava in Žužek se strinjata, kar je Matiček storil.

trinajsti nastop

Baron ven z vleče Tončka. Spet ta prekleti fant. Pošlje Budalo po njegovo ženo.

štirinajsti nastop

Baron pravi, da bo pravica oz. resnica prišla na dan.

petnajsti nastop

Budalo privleče Gašperja. Baron - ta reč je zmešana.

šestnajsti nastop

Pride iz utice Jerca in godci začnejo prihajati. Baron - kaj je zdaj to.

sedemnajsti nastop

Pride Nežka ven in poklekne v znak usmiljenja. Pokleknejo vsi. Baron pravi, da ne bi pomagalo, četudi bi jih bilo sto.

osemnajsti nastop

Pride tudi Gospa in baron spozna, da je pravzaprav dolžan opravičilo. Vsi se zmenijo in so veseli, da so se iz tega nekaj naučili in razjasnijo, da je pismo od Nežke predala Gospa... Baron ukaže godcem v gradu ostati, dokler se Matiček in Nežka ne oženita. Žužek pove naj še malo počakajo dlje, da je pisal po Smrekarico poslati in da se bo on tudi na isti dan ženil, kot njegov sin. Nato vsi zapojejo.

OPIS OSEB

Matiček:

Matiček je primer podložnega, ki naj bi ubogal gospodarja ne glede na vse ostalo. Toda Matiček ima v glavi več soli, kot njegov gospodar in jo zna tudi pametno uporabiti. S svojo domiselnostjo je barona večkrat speljal na led. Toda kljub vsemu je ostal zvest svoji nevesti, ki jo je brezmejno ljubil. Ko je mislil, da ga je prevarala, se je bil pripravljen spoprijeti s samim baronom.

Nežka:

Nežka je bila podobna Matičku, le da je bila ženska in so ji šle po glavi drugačne vrste spletkarij. Bila je ženska, ki se je znašla v vsakem položaju, ob vsaki priložnosti. Sploh se ni bala barona in gospodarice. Pomagala je celo spraviti barona na led, in to kar trikrat. Zelo je ljubila Matička, zanj je bila pripravljena dati vso svojo doto.

Baron Naletel:

Za barona je Linhart izbral zelo primerno ime, saj je v enem dnevu "naletel" kar trikrat. Dolgočasje in brezkrbnost sta ga privedli do tega, da je postal ukazovalen in zaverovan vase. Vse ženske so bile boljše od njegove žene, pa čeprav je ves čas vedel, da ga ljubi in da on ljubi njo.

Gospa:

Gospa je bila ženska, ki bi storila vse, da bi spet pridobila pozornost svojega moža. Pokazala je svojo spretnost v spletkah in moža večkrat speljala na napačno sled. Bila je zelo razumevajoča do malega Tončka in ga skrivala pred baronom.

Tonček:

Tonček je sramežljiv študent, ki mu je srce gorelo za gospo. Rad je imel ženske in dekleta. Zelo se je bal barona, saj bi skočilskozi okno, samo da bi mu pobegnil.

BESEDA O AVTORJU

Anton Tomaž Linhart se je rodil 11. decembra 1756 v Radovljici; njegov oče je bil obrtnik češkega rodu. Najprej se je šolal v domačem kraju, nato na ljubljanski gimnaziji, ki so jo vodili jezuiti. Ker je nameraval postati menih, je od 1776 do 1778 prebil v Stični pri cistercijanih, vendar si je premislil in odšel na Dunaj, kjer je verjetno opravil pravne študije, tam pa se je seznanil tudi z razsvetljenstvom. Leta 1780 se je vrnil v Ljubljano in postal najprej arhivar pri škofu Herbersteinu, nato pa opravljal pomembne uradniške funkcije; 1792 je postal deželni tajnik. V 80. letih se je preusmeril iz nemške kulturne sfere v slovensko, odlikovala ga je izrazita svobodomiselnost, bil je simpatizer francoske revolucije in najbolj delaven član Zoisovega krožka. Umrl je 1795 v Ljubljani.

Linhart je vstopil v literaturo s pesnikovanjem, že v šoli je pisal pesmi v latinščini in nemščini. Mladostno poezijo, ki je bila močno pod vplivom tedaj veljavne poznobaročne in predromantične usmeritve, je izdal v zbirki *Blumen aus Krain für die Jahre 1781* (Cvetje s Kranjskega za leto 1781). Že zgodaj je poezijo opustil, kmalu pa se je poskusil tudi v dramatiki in 1780 v Augsburgu objavil meščansko tragedijo *Miss Jenny Love*, po zgledu sorodnih evropskih, zlasti Lessingovih del. Vendar je dramsko zrelost dosegel šele z igrama *Županova Micka* in *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*, ki sta sicer prevoda oziroma predelav, a hkrati pomenita začetek slovenske dramatike. Zadnje Linhartovo delo je nemško pisana zgodovina *Versuch einer Geschichte von Krain und den übrigen Ländern der südlichen Slaven Oesterreichs* (Poskus zgodovine Kranjske in drugih dežel južnih Slovanov Avstrije), zaradi prezgodnje smrti je ostalo nedokončano (sega le do 8. stol), vendar predstavlja prvo znanstveno-kritično obravnavo slovenske preteklosti, vsebuje tudi izrazite narodno-prerodne poudarke. Izšla je v dveh delih, 1788 in 1791.